

AVTOHTONE NARODNE MANJŠINE V EVROPSKIH GEOGRAFSKIH UČBENIKIH ZA NIŽJO STOPNJO SEKUNDARNEGA IZOBRAŽEVANJA

Dr. Jurij Senegačnik

Modrijan založba, d. o. o., Poljanska 15,
SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
e-naslov: jure@modrijan.si

Izvleček

Z raziskavo smo ugotavljali, v kolikšnem obsegu in na kakšen način so vsebine o avtohtonih narodnih manjšinah vključene v geografske učbenike za nižjo stopnjo sekundarnega izobraževanja iz 24 evropskih držav. Iz posamezne države smo za analizo izbrali le tisti učbenik, ki geografiji Evrope in njenim manjšinam namenja največ vsebin. Pokazale so se precejšnje razlike med učbeniki evropskega zahoda, ki problematiki manjšin praviloma namenjajo malo ali nič pozornosti ter učbeniki iz postsocialističnih držav, ki tej tematiki namenjajo precej več pozornosti, vendar predvsem v kvantitativnem, ne pa tudi v kvalitativnem pogledu. Vzrokov za takšne razlike ne gre iskati le v različni politični aktualnosti manjšinske problematike za posamezne države, ampak tudi v uporabi različnih vsebinsko-didaktičnih učbeniških pristopov.

Ključne besede: geografski učbenik, narodne manjšine, didaktika geografije, geografija Evrope.

AUTOCHTHONOUS NATIONAL MINORITIES IN EUROPEAN GEOGRAPHY TEXTBOOKS IN LOWER SECONDARY EDUCATION

Abstract

In this study we looked at the extent to which content on autochthonous national minorities was included in lower secondary education geography textbooks, and the manner in which it was presented, in 24 European countries. For the purposes of the analysis for each country we selected only the textbook which had the most content relating to the geography of Europe and its national minorities. Considerable differences were revealed between textbooks from Western Europe, which gave little or no attention to the issue of minorities, and textbooks from post-socialist countries, which devoted considerably more attention to it, but primarily from a quantitative rather than qualitative aspect. The reasons for these differences should be sought not only in the differing political relevance of the minorities question for individual countries, but also in the use of different content and instructional approaches.

Key words: geography textbook, national minorities, didactics of geography, geography of Europe.

1. Uvod

Prekmurje kot del Pomurja je tista naša pokrajina, ki v slovenski državi najbolj izstopa glede zastopanosti avtohtonih narodnih manjšin. Dobra informiranost večinskega naroda o narodnih manjšinah je eden glavnih predpogojev za sožitje med njim in manjšino ter za njeno enakopravno vključenost v celotno družbo. K temu lahko veliko pripomorejo tako množični

mediji kot dnevna politika, prav posebno vlogo pa igra šolski sistem. Narodne manjšine so učna snov, ki jo najdemo v kurikulumih različnih predmetov, največ pozornosti pa ji praviloma posveča ravno geografija. Kurikuli dajejo učiteljem le bolj ali manj splošne smernice, ne pa tudi točnega obsega in načina obravnave manjšin. Bolj detajlno sliko njihove obravnave tako dobimo šele z analizo učbenikov, ki jih lahko primerjamo z učbeniki iz drugih držav. Zborovanje slovenskih geografov v Pomurju je zato primerna priložnost za predstavitev rezultatov raziskave o avtohtonih narodnih manjšinah v učbenikih evropskih držav.

2. Metodologija

Osnovni namen raziskave je bil proučiti, v kolikšnem obsegu in na kakšen način so vsebine o manjšinah vključene v evropske geografske učbenike. V raziskavo smo vključili učbenike s posebno obravnavo geografije Evrope, kar pomeni, da smo iz posamezne evropske države izbrali le tisti učbenik, ki geografiji Evrope in njenim manjšinam namenja največ vsebin. Istega kriterija smo se držali tudi pri izboru učbenika iz Slovenije. Izmed štirih konkurenčnih učbenikov smo izbrali tistega, ki namenja največ pozornosti manjšinam. Upoštevanje tega kriterija pa še ne pomeni ocene, da je izbrani učbenik v vseh ostalih pogledih kakorkoli bolj ali manj primeren za pouk v šoli od ostalih učbenikov iz Slovenije.

Analizirali smo učbenike iz 24 držav. Njihov seznam je na koncu prispevka. Pri naši raziskavi smo se zavestno omejili le na obravnavo »avtohtonih« manjšin, čeprav je jasno meja med njimi in novejšimi priseljenci skoraj nemogoče potegniti. Razlogi za omejitev so v nezmožnosti primerljive analize, saj priseljenci v učbenikih niso predstavljeni na enak način kot avtohtone manjšine. Sicer pa je v globalizirani Evropi število priseljencev iz drugih držav marsikje že preseglo število pripadnikov »starih« oz. »avtohtonih« manjšin.

Pri učbenikih smo se omejili na nižjo stopnjo sekundarnega izobraževanja (starostna stopnja do 14/15 let oz. do konca naše osnovne šole), na kateri so pouka geografije praviloma deležni še vsi učenci. Na višji stopnji se manjšine v evropskih učbenikih obravnavajo v še manjši meri in le v nekaterih šolskih programih. Analiza vključuje manjšine v vseh evropskih državah z izjemo Rusije. V nekaterih državah Rusije namreč ne obravnavajo v istem učbeniku kot druge dele Evrope. V analizo ravno tako nismo vključili manjšin, ki jih posamezni učbeniki obravnavajo znotraj domačih držav, ampak le manjšine v »tujih« državah.

Uporabili smo metodo vsebinske analize, ki jo širše gledano lahko uvrstimo v kvantitativno analizo dokumentarnega gradiva (Good in Scates 1967, 533). Bistvo te metode je kvantitativno merjenje frekvence pojavljanja neke kategorije ali njene kovariance z drugimi kategorijami (Hoggart, Lees in Davies 2002, 150).

Frekvenco obravnave posameznih manjšin smo v preglednicah razdelili v 6 kategorij. Prva kategorija zajema zgolj navajanje oz. naštevanje posameznih manjšin (v osnovnem besedilu učbenika) brez kakršnekoli dodatne razlage ali kartografsko-slikovne ponazoritve. Z didaktičnega vidika ima to zelo majhno vrednost. Pri drugi kategoriji se posamezne manjšine obravnava v 1 do 2 stavkih, kar ima nekoliko večjo didaktično vrednost. Tretja kategorija je obširnejši prikaz manjšine. Dolg je lahko tudi več odstavkov. Pri četrti kategoriji je manjšina prikazana tudi na karti, pri peti kategoriji pa s sliko. Šesta kategorija je navedba manjšine na grafikonu skupaj z večinskim narodom in ostalimi manjšinami.

3. Rezultati raziskave

Etnično problematiko držav kot so Belgija, Švica, Bosna in Hercegovina ter Velika Britanija smo vzeli kot posebne kodirne enote, saj ta problematika ni predstavljena v kontekstu manjšin, ampak je govor o večnacionalnih oz. večjezikovnih državah. Etnična sestava teh držav je vsaj omenjena v skoraj polovici obravnavanih učbenikov, vendar so pri Veliki Britaniji povečini le navedeni njeni sestavni deli brez pojasnil o keltsko govorečih manjšinah. Etnično-religiozno sestavo Severne Irske smo zato uvrstili v dodatno posebno kodirno enoto (Preglednica 1).

Preglednica 1: Posebne kodirne enote.

Posebne kodirne enote	Zgolj navedba (frekvenca)	1 do 2 stavka (frekvenca)	Obširnejši prikaz (frekvenca)	Prikaz na karti (frekvenca)	Prikaz na sliki (frekvenca)	Prikaz na grafu (frekvenca)
Belgija	6	4	1	3		
Švica	9	2	1	2		1
Bosna in Hercegovina	3	4	3	2	-	1
Velika Britanija	7		1	1	1	1
Severna Irska	-	2	1	1	1	0

Vir: J. Senegačnik.

Posamezne manjšine so predstavljene na različne načine: zgolj z navedbo (naštevanjem), z 1 do 2 stavkoma besedila, z obširnejšim besedilnim prikazom, s prikazom na karti, s prikazom na sliki ali s prikazom na grafu. Preglednica 2 prikazuje manjšine, ki so predstavljene na največ načinov, kar pomeni, da so prikazane najbolj poglobljeno.

Preglednica 2: Manjšine, ki so predstavljene na največ načinov.

Manjšina	Zgolj navedba (frekvenca)	1 do 2 stavka (frekvenca)	Obširnejši prikaz (frekvenca)	Prikaz na karti (frekvenca)	Prikaz na sliki (frekvenca)	Prikaz na grafu (frekvenca)
Samiji v Skandinaviji	4	1	7	3	11	1
Baski v Španiji	5	1	3	2	2	
Albanci v Srbiji	3	2	2	2	1	1
Albanci v nekdanji Jugoslaviji	4	1		1		
Katalonci v Španiji	4	3		2		
Albanci v Makedoniji	6	1	1	1		
Rusi v Pribaltiku	2	2				2
Madžari v Romuniji	8	1	0	1	1	1
Turki v Bolgariji	4	1		1		
Srbi na Hrvaškem	4		1	1		
Poljaki v Belorusiji	4	1				
Švedi na Finskem	2	1		1		
Bretonci v Franciji	1	1		2		
Furlani v Italiji	1	1		2		
Sardinci v Italiji	1	1		2		
Romi na Madžarskem	1	1			1	
Poljaki v Ukrajini	1		1		1	
Slovaki v Romuniji		1				

Vir: J. Senegačnik.

Daleč »najboljše« predstavljena manjšina so skandinavski Samiji (Laponci), ki so v skoraj polovici učbenikov predstavljeni tudi z eno ali več fotografij. Predvidevamo, da so tolikšne pozornosti deležni predvsem zaradi vzreje severnih jelenov in slikovite noše. Za otroke so zelo privlačna tema, po drugi strani pa je takšen prikaz lahko tudi tarča očitkov, da gre za nepotrebno eksotiziranje neke manjšine, ki pravzaprav le še delno ustreza realnosti. Sicer pa nam preglednica 2 razodeva, da se v evropskih učbenikih namenja največ pozornosti manjšinam, o katerih javni mediji pogosto poročajo v zvezi z njihovimi avtonomističnimi težnjami. To velja predvsem za Baske v Španiji ter za Albance v Srbiji oziroma celotni nekdanji Jugoslaviji (analizirani učbeniki so bili izdani še pred razglasitvijo neodvisnega Kosova). Med nekoliko bolje predstavljene manjšine sodijo tudi Katalonci v Španiji ter Madžari v Romuniji. Čeprav manjkajo nekatere medijsko običajno dokaj izpostavljene manjšine, nam preglednica 2 dobro prikazuje politično aktualnost posameznih manjšin v Evropi.

Manjšine, ki so predstavljene na manj načinov, so prikazane v preglednicah 3 in 4. V slednji so prikazane najslabše predstavljene manjšine, tiste, ki so v učbenikih zgolj navedene oz. našteje. Med njimi so tudi nekatere, ki bi si zaslužile več pozornosti.: Madžari v Srbiji, Rusi v Ukrajini, Alzačani, Korzičani in drugi, predvsem pa Romi v različnih državah. Slednji očitno doživljajo neke vrste »ignoriranje« tudi v učbenikih.

Preglednica 3: Manjšine, predstavljene zgolj z navedbo ter prikazom na karti ali grafikonu.

Manjšina	Zgolj navedba (frekvenca)	Prikaz na karti (frekvenca)	Prikaz na grafu (frekvenca)
Madžari v Srbiji	5	2	
Turki v Makedoniji	6	1	
Nemci v Romuniji	4	1	1
Slovinci v Italiji, Makedonci v Bolgariji, Južni Tirolci v Italiji	4	1	
Rusi v Ukrajini	4		1
Romuni v Srbiji, Galičani v Španiji, Francozi v Italiji	3	1	
Romi v Romuniji	3		1
Rusi v Estoniji	2		2
Alzačani v Franciji, Flamci v Franciji	2	1	
Rusi v Litvi	2		1
Hrvati v Srbiji	2	1	
Bošnjaki v Srbiji	1	2	
Poljaki v Litvi, Ukrajinci v Litvi, Finci na Švedskem, Belorusi v Litvi, Rusi v Latviji, Belorusi v Latviji, Ukrajinci v Estoniji	1		2
Belorusi v Estoniji, Judi v Ukrajini, Ukrajinci v Latviji	1		1

Vir: J. Senegačnik.

Preglednica 4: Manjšine, ki so predstavljene zgolj z navedbo.

Manjšina	Zgolj navedba (frekvenca)
Albanci v Grčiji	6
Rusi v Belorusiji, Makedonci v Grčiji	5
Madžari na Slovaškem, Madžari v Sloveniji, Hrvati v Sloveniji, Srbi v Makedoniji, Slovenci v Avstriji, Lužiški Srbi v Nemčiji, Turki v Grčiji	4
Italijani v Sloveniji, Madžari na Hrvaškem, Hrvati v Avstriji, Ukrajinci v Belorusiji, Rusi v Moldaviji, Ukrajinci v Moldaviji, Bolgari v Grčiji, Nemci na Češkem, Romi na Slovaškem, Italijani na Hrvaškem, Srbi v Sloveniji	3
Vlahi v Bolgariji, Romi v Bolgariji, Hrvati v Romuniji, Vlahi v Grčiji, Ferci na Danskem, Madžari v Avstriji, Bošnjaki na Hrvaškem, Čehi v Avstriji, Romi v nekdanji Jugoslaviji, Romuni v Bolgariji, Srbi na Madžarskem, Slovaki na Madžarskem, Makedonci v Srbiji, Bolgari v Srbiji, Vlahi v Makedoniji, Slovenci na Madžarskem, Poljaki na Češkem, Čehi na Slovaškem, Hrvati na Madžarskem	2
Nemci v Srbiji, Nizozemci v Nemčiji, Danci v Nemčiji, Judi v Belorusiji, Bolgari v Moldaviji, Gagauzi v Moldaviji, Frankoprovincalski v Franciji, Korzičani v Franciji, Nemci na Danskem, Ladini v Italiji, Albanci v Italiji, Hrvati v Italiji, Srbi v Romuniji, Turki v Romuniji, Ukrajinci na Slovaškem, Rusini na Slovaškem, Romi v Albaniji, Nemci na Madžarskem, Nemci v Sloveniji, Rusini v Srbiji, Srbi v Črni gori, Romi v Bosni in Hercegovini, Bošnjaki v Črni gori, Judi v Bosni in Hercegovini, Ukrajinci v Srbiji, Albanci v Črni gori, Romuni na Madžarskem, Turki v Albaniji, Grki v Albaniji, Slovaki v Srbiji, Makedonci v Albaniji, Slovenci na Hrvaškem, Čehi na Hrvaškem	1

Vir: J. Senegačnik.

Analiza učbenikov je pokazala, da v Evropi ni enotnega modela obravnave manjšin. Poleg vsebinskih napak in ponekod tudi politične pristranskosti (zlasti v učbenikih iz Jugovzhodne Evrope) so ponekod opazne precejšnje nelogičnosti v samem konceptu obravnave manjšin. Nekatera manjšinska območja, kot je npr. Wales, so lahko deležna podrobnejše obravnave, vendar je pri tem manjšinski vidik povsem izpuščen.

V nekaterih učbenikih, zlasti na gospodarsko bolj razvitem zahodu, je celotna problematika manjšin izpuščena, po drugi strani pa ji razumljivo namenjajo veliko pozornosti prav na etnično heterogenem Balkanskem polotoku. Zlasti v nekaterih učbenikih iz postsocialističnih držav se manjšin v njim oddaljenih delih Evrope skoraj ne lotevajo, zelo podrobno pa navajajo lastne narodne manjšine v sosednjih državah. Spet v drugih učbenikih so nedosledni v tem, da navajajo manjšine v državah, kjer le-te sploh niso pomembne, tam, kjer bi jih res kazalo obravnavati, pa jih ne. Splošna ugotovitev je, da je izbor manjšin praviloma bolj uravnotežen, kjer je prikaz manjšin bolj poglobljen.

Glede vsebinsko-didaktičnih pristopov lahko v grobem razlikujemo tri skupine učbenikov. Prvo tvorijo učbeniki iz bolj razvitih držav evropskega zahoda, ki pri obravnavi Evrope uporabljajo pretežno tematski (in ne regionalni) pristop. V njih je tematika manjšin bodisi povsem izpuščena bodisi zastopana zelo šibko. Zdi se tudi, da učbeniki teh držav pogosto namenjajo več pozornosti novejšim priseljencem kot pa »starim« oz. avtohtonim manjšinam. Takšna obravnava je za te gospodarsko bolj razvite države sicer razumljiva, vendar je hkrati tudi enostranska. Vzroke za majhno pozornost manjšinam v »zahodnih« učbenikih lahko med drugim iščemo tudi v težnji po eksemplarnosti, ki je značilna za učbenike s tematskim pristopom. Problematika manjšin namreč zaradi specifičnega položaja posameznih manjšin znotraj posameznih držav praviloma ni najbolj eksemplarne narave, se pravi, da pri njej ne gre toliko za nekaj »tipičnega in reprezentativnega«, ampak prej za nekaj »enkratnega in neponovljivega« (Strmčnik 2001, 271).

V drugi skupini so učbeniki iz nekaterih postsocialističnih držav. V veliki meri so še ohranili zastarel enciklopedični regionalni pristop po državah. Pri tem navajajo obilico faktografskih podatkov z »obsežnim« naštevanjem manjšin, vendar brez vsake poglobitve, kar je brez didaktičnega učinka. V tej skupini je največ učbenikov iz držav Jugovzhodne Evrope, ki se še niso soočile z množičnim priseljevanjem. Zato tudi priseljevanju drugod v Evropi praviloma ne namenjajo posebne pozornosti. Zanimivo je, da ima enciklopedičen pristop tudi italijanski učbenik, sicer rekorder po številu naštetih manjšin.

Lahko pa govorimo še o tretji, manj jasno izraženi skupini učbenikov, pri katerih je vsebinsko-didaktični pristop nejasen ali pa tvori nekakšno kombinacijo prejšnjih dveh pristopov. Med slednje sodita npr. izbrana učbenika iz Slovenije in Nemčije, ki uporabljata regionalni pristop izbranih (dominantnih) vsebin. Ta jima omogoča, da se posvetita manjšemu številu manjšin, vendar se teh lotevata bolj poglobljeno.

Pri obravnavi manjšin v posameznih učbenikih v didaktičnem smislu ni najpomembnejše število navedenih manjšin, ampak način njihove obravnave oz. čim večja frekvenca obravnave v kategorijah z nekoliko obširnejšim prikazom ter s prikazom na karti in s fotografijo. Kolikšno pozornost namenjajo manjšinam izbrani učbeniki iz posameznih držav, nam prikazuje preglednica 5.

Preglednica 5: Število manjšin v posameznem učbeniku po 6 možnih kategorijah obravnave.

Država izvora učbenika	Zgolj navedba (frekvenca)	1 do 2 stavka (frekvenca)	Obširnejši prikaz (frekvenca)	Prikaz na karti (frekvenca)	Prikaz na sliki (frekvenca)	Prikaz na grafu (frekvenca)
Italija	62	2	1	2	1	0
Makedonija	52	0	0	0	1	0
Bosna in Hercegovina	37	0	0	0	0	0
Romunija	34	1	1	1	1	0
Hrvaška	30	3	2	19	0	0
Srbija in Črna gora	24	5	0	0	1	0
Slovaška	25	5	4	1	0	1
Slovenija	4	11	8	26	5	11
Češka	14	3	0	0	0	0
Poljska	3	2	1	0	2	6
Bolgarija	6	3	0	0	1	0
Nemčija	0	0	3	5	1	7
Švedska	0	0	1	0	1	0
Islandija	3	0	1	0	0	0
Avstrija	0	1	0	2	0	2
Velika Britanija	0	0	1	1	1	0
Moldavija	1	0	0	0	0	7
Estonija	5	0	0	0	0	0
Ukrajina	1	0	0	0	0	0
Francija	0	0	0	9	1	0
Danska	0	0	0	0	1	0
Norveška	0	0	0	0	0	0
Portugalska	0	0	0	0	0	0
Švica	0	0	0	0	0	0

Vir: J. Senegačnik.

Če upoštevamo zgolj število naštetih manjšin, jih je največ v učbenikih iz Italije, Makedonije, Bosne in Hercegovine, Romunije, Hrvaške, Srbije in Črne gore ter Slovaške, ki uporabljajo enciklopedičen pristop. V učbeniku iz Slovenije je število manjšin sicer nekoliko manjše,

vendar poudarek ni v kategoriji navedbe (naštevanja) manjšin, ampak v ostalih načinih prikaza

4. Sklep

Raziskava obravnave avtohtonih etničnih manjšin v izbranih učbenikih iz 24 držav je pokazala na precejšnje razlike, in sicer predvsem med učbeniki iz bolj razvitih držav evropskega zahoda na eni ter učbeniki iz postsocialističnih držav na drugi strani. Prvi namenjajo avtohtonim manjšinam malo ali nič pozornosti, kar je v precejšnji meri refleksija njihove dnevne politike do tega vprašanja. Manjšinsko vprašanje imajo ugodno rešeno (npr. Norveška) ali pa ga skoraj ne priznavajo (npr. Francija). Velika izjema med »zahodnimi« učbeniki je tisti iz Italije, saj je (vsaj) pri naštevanju posameznih manjšin med obravnavanimi učbeniki pravi rekorder. Sicer pa »zahodni« učbeniki bolj kot starim manjšinam pogosto namenjajo precej več pozornosti vprašanjem priseljencev, ki so v večini »zahodnih« držav tudi bolj pereča. Skupnosti priseljencev so namreč marsikje precej številčnejše od avtohtonih manjšin, praviloma pa so tudi bolj ogrožene ali kako drugače za »zahodne« države predstavljajo politično bolj občutljivo področje, kateremu velja nameniti ustrezno pozornost tudi v šolskih programih.

Bistveno drugačno sliko dajejo učbeniki iz postsocialističnih držav. Avtohtonim manjšinam namenjajo precej večjo pozornost kot učbeniki na »zahodu«. Eden od vzrokov za to je verjetno v tem, da so narodne manjšine v teh državah vsaj na deklarativni ravni že v socialističnem obdobju uživale precejšnjo mero pravic, dediščina tega pa se odraža tudi v današnjih učbenikih. Drug (verjetno pomembnejši) razlog pa je v tem, da je manjšinska problematika v velikem delu teh držav tudi danes še kako aktualna. Avtohtonih manjšin imajo namreč več kot države na zahodu, v času postsocialistične tranzicije pa so ponekod udarila na plan manjšinska vprašanja, ki so se prej zdela nekako »že rešena«. Po drugi strani pa se v teh državah v primerjavi z »zahodom« skoraj ne ukvarjajo s problematiko priseljencev, saj se srečujejo s prekomernim odseljevanjem iz države in ne priseljevanjem.

Poudariti je treba, da se večja pozornost do manjšin v učbenikih iz postsocialističnih držav nanaša predvsem na kvantitativno, ne pa tudi na kvalitativno plat njihove obravnave. Gre predvsem za naštevanje velikega števila manjšin, vendar brez nekega bolj poglobljenega prikaza.

Vzroki za ugotovljene razlike med učbeniki še zdaleč ne izvirajo le iz posameznih državnih politik do manjšinskih vprašanj, ampak jih gre iskati tudi v uporabi različnih vsebinsko-didaktičnih pristopov. Pri tem se kaže, da so tematski pristopi nekako »manj naklonjeni« obravnavi avtohtonih manjšin kot regionalni. Vzroke za to lahko po vsej verjetnosti iščemo tudi v tem, da so učbeniki s tematskimi pristopi bolj usmerjeni v eksemplarne vsebine kot učbeniki z (prevladujočimi enciklopedičnimi) regionalnimi pristopi. Problematika manjšin namreč praviloma ni najbolj eksemplarne narave.

Slovenski učbenik ne sodi v prej omenjeni skupini učbenikov. Manjšinam namenja precejšnjo pozornost, ki pa se ne kaže v naštevanju velikega števila manjšin, ampak v bolj poglobljenem prikazu nekoliko manjšega števila manjšin. Takšno naklonjenost obravnava manjšin v slovenskem učbeniku lahko razumemo tudi kot odraz tradicionalne naklonjenosti Slovenije ter njene znanstvene in šolske geografije do problematike manjšin.

Viri in literatura

- Good, V., Scates, D. E. 1967: Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji. Rijeka. Otokar Keršovani.
- Hoggart, K., Lees, L., Davies, A. 2002: Researching human geography. London.
- Strmčnik, F. 2001. Didaktika: Osrednje teoretične teme. Ljubljana. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Seznam analiziranih učbenikov

- Anastasiu, V., Marin, I., Dumitru, D. 2000: Geografia Europei. Manual pentru clasa a VI-a. București. Editura didactică și pedagogică.
- Barillé, C., Condat, C., Laroche, E., Morin, A. 2002: Histoire Géographie 4 e. Paris. Hachette Éducation.
- Bernardi, R., Salgaro, S., Pappalardo, M. L., Vantini, S. 2002: Georeporter obiettivo Europa. Nuova edizione aggiornata. Bergamo. Istituto Italiano Edizioni Atlas.
- Eck, H., Jäger, U., Reichert, G., Reinert, E., Schneider, J., Schornick, F., Schwand, L., Seidel, I., Wittum, G. 1999: Mensch und Raum. Ausgabe Schweiz 1. Berlin. Cornelsen.
- Gíslason, R. 2002: Evrópa – álfan okkar. Reykjavík. Námsgagnastofnun.
- Gualberto, M. H., de Sousa M. L. F. 1997: Geografia 7ºano. Lisboa. Editorial Livros.
- Hofmann-Schneller, M., Beran, A., Forster, F., Graf, F. 2002: Durchblick 4. Geographie und Wirtschaftskunde für die 8. Schulstufe. Wien. Westermann.
- Korneev, V. P., Gerasimčuk, V. M., Pičugin, B. V. 2003: Geografija materikiv i okeaniv 7. Pidručnik dlja 7 klasu. Kiiv. Vidavnitstvo "Osvita".
- Krynicka-Tarnacka, T., Wnuk, G., Wojtkovitz, Z. 2001: Moje miejsce w Europie. Podręcznik geografii dla gimnazjum. Torun. Stowarzyszenie oświatowców polskich w Toruniu.
- Lazarov, P., Želev, Ž. 1999: Geografija za 7. klas na srednite obščoobrazovatelni učilišča. Sofija. Izdatelska kašča Anubis.
- Mathiesen, T., Mikkelsen, R. 1998: Geografi og samfunnskunskap 6. Oslo. Cappelen.
- Nurković, S., Zubčević, O., Spahić, M. 2001: Geografija – zemljopis za 6. razred osnovne škole. Sarajevo. IP »Svjetlost« d. d., Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Odoleanu, N., Rusu, E. 2001: Geografia. Continentelor și oceanelor. Manual pentru clasa a VI-a. Chișinău. Editura ARC.
- Pavlovski, G. 1999: Geografija za VI oddelenie. Skopje. Prosvetno delo.
- Potkonjak, M., Milošević, M. 2001: Geografija za 6. razred osnovne škole. Beograd. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Povrženić, M., Salopek, J. 2000: Zemljopis 3. Udžbenik za 7. razred osnovne škole. Zagreb. Školska knjiga.
- Richter, D., Weinert, G. 2002: Geografie 6. Ausgabe Mecklenburg-Vorpommern. Berlin. Volk und Wissen Verlag.
- Ross, S. 2004: Geography 21. Europe. Updated to include the new 25-member EU. London. Collins Educational.
- Ruumo, T. 1999: Geografija. Zemlja i mir. 8 klass. Tallinn. Avita.
- Steen, J. 1999: Ny geografi 1. Grundbog. Copenhagen. Gyldendal.
- Senegačnik, J., Drobnjak, B. 2000: Spoznavamo Evropo in Azijo. Ljubljana. Modrijan.
- Thorstensson, P., Thorstensson, A., Jonasson, C. 2002: Geografi elevbok. Stockholom. Natur och Kultur.
- Voženílek, V., Fňukal, M., Mahrová, M. 2001: Zeměpis 3. Zeměpis oceánu a světadílu. Amerika – Asie – Europa. Olomouc. Prodos.

Zat'ková, M. 2001: Geografia Európy tercia. Učebnica pre gymnázia s osemročným štúdiom. Bratislava. Vydavateľstvo Pol'ana, spol. s. r. o.

AUTOCHTHONOUS NATIONAL MINORITIES IN EUROPEAN GEOGRAPHY TEXTBOOKS IN LOWER SECONDARY EDUCATION

Summary

The main purpose of the research was to examine the extent and manner of inclusion of instructional content on autochthonous national minorities in European geography textbooks. We analyzed textbooks from 24 countries, limited to those used in lower secondary education. We included the textbook with the most content devoted to the geography of Europe from each of these countries in our study. We used the method of content analysis. We divided the frequency of coverage of individual minorities into six categories as follows: merely listing minorities, devoting 1 or 2 sentences to their treatment, more comprehensive coverage, or display on a map, figure or graph.

By the far the “best” presented minority were the Sami people of Scandinavia. Otherwise most attention was given to minorities which are frequently reported on by the media in connection with their aspirations for greater autonomy. This is true especially of the Basques in Spain and the Albanians in the territory of the former Yugoslavia. Among the better presented minorities are also the Catalonians in Spain and the Hungarians in Romania.

The analysis of textbooks showed that there is not a uniform model for the coverage of minorities. In addition to errors in content and in some places also political bias (especially in textbooks from Southeastern Europe), there are also some considerable illogicalities in some places in the very concept of covering minorities. Some textbooks list minorities in countries where they are not at all important, while on the other hand they are not even mentioned in places where the issue is in fact quite relevant and topical.

With respect to the content-didactic approaches, textbooks can be most roughly divided into two groups, but even better into three. The first is composed of textbooks from the more developed countries of Western Europe, which in their treatment of Europe use a predominantly thematic (and not regional) approach. In these the theme of autochthonous minorities is either completely omitted or only very weakly represented. Textbooks from these countries frequently give most attention to immigrants. In the second group are textbooks from some post-socialist countries, primarily from Southeastern Europe. To a great extent they have preserved the outdated encyclopedic regional approach by countries. In this context they cite an abundance of factographic data with an “extensive” listing of minorities, but without any in-depth analysis. There is also a third, less clearly defined group of textbooks in which the content-didactic approach is not clear or is composed of a combination of the above two approaches. Among them are for example textbooks from Slovenia and Germany, which use the regional approach of selected (dominant) content. They devote attention to a smaller number of minorities but take a more in-depth approach. In the case of at least the Slovenian textbook this is also a reflection of the traditionally favorable disposition of Slovenia and its scientific and school geography towards the problem of minorities. If we look just at the number of minorities listed in various textbooks, these are most numerous in textbooks from Italy, Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Romania, Croatia, Serbia and Montenegro, and Slovakia. All of these are countries in which the issue of minorities also represents a political problem.